

เทศน์เช้า วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ พระคือผู้ประเสริฐ เราจะประเสริฐ เห็นไหม ถ้าใจเราประเสริฐ ใจเรา
ประเสริฐนะ คนมันเห็นอะไรมันจะเห็นผิดเห็นถูก ใจไม่ประเสริฐนะ มันเห็นผิดตั้งแต่หัวใจเรา
นะ ทำไมเราทุกข์ยากอย่างนี้ ทำไมเราเจ็บปวดอย่างนี้ ทำไมเราเป็นภาระอย่างนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาเผยแผ่ธรรม เห็นไหม โลกธรรม ๘ นะ องค์สมเด็จพระ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ไม่มีใคร โคน โลกธรรม ๘ เท่ากับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”
เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม เขาจ้างคนมาค่า เขาจ้างอะไร แล้วพวกลัทธิต่างๆ
ที่ว่าทฤษฎีที่ขัดแย้งกันนี้ เขาจ้างคนมาฆ่าพระโมคคัลลานะ เขาทำได้ขนาดนั้น เห็นไหม

เราบอกว่า ทำดีแล้วได้ดี ใจ ทำดีต้องได้ดี ดีคือผลดีของเรา แต่คนพาลมันไม่ยอมนะ คน
พาลมันเห็นว่าเราทำดีแล้วมันไปขัดแย้งผลประโยชน์เขา ดูทางโลกสิ ทางโลกถ้าขัดแย้ง
ผลประโยชน์กัน เขาจ้างฆ่ากัน เห็นไหม เพราะอะไร มันขัดแย้งผลประโยชน์ เขาว่านี่เป็นเรื่อง
ธุรกิจ เขาทำกันอย่างนั้น เห็นไหม ใอนั้นเป็นเรื่องของคนพาล เพราะอะไร ธุรกิจมันก็คือเงิน
ทอง คือข้าวของเงินทอง คือเครื่องใช้ไม่สอยในชีวิตนี้ เครื่องใช้ไม่สอยของชีวิตนี้ ฟังคำว่าชีวิตนี้
สิ ชีวิตนี้มีคุณค่ากว่านั้น เห็นไหม เราหาสิ่งนั้นมาเพื่อดำรงชีวิตไง แล้วถ้าชีวิตนี้มันมีคุณค่า เรา
รักษาชีวิตเราเนี่ย เราไม่เอาสิ่งที่เป็นโทษเป็นภัยเข้ามาอยู่กับชีวิตเรา

นี่วันนี้วันพระ เห็นไหม ถ้าใจมันประเสริฐขึ้นมาเนี่ย ทำไมมันเสียสละได้ละ เราเสียสละ
ตรงนี้เพื่ออะไร เราเสียสละเพื่อให้เปิดโอกาส เปิดการถ่ายทอดของความหมักหมมของใจ ถ้าคน
ฉลาดนะ คุณดี เวลาเราปลดปล่อย เรามีความสบายใจนี้เราจะมีความสุขมาก แต่ถ้าเรามีความ

กอดัน เรามีความอัศจรรย์ใจ เราจะมีความทุกข์มาก นี่ก็เหมือนกัน หัวใจของเรา ถ้ามีการเสียดสละ การเปิด การถ่ายเท เห็นใหม่ การถ่ายนี้คือการเสียดสละทาน

การทำทาน เห็นใหม่ ครูบาอาจารย์บอกว่า ทานนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาจากทาน เพราะอะไร เพราะตั้งใจปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นใหม่ เสียดสละทุกอย่าง ชาติสุดท้ายพระเวสสันดรเสียดสละลูก สละเมีย สละช้าง สละสมบัติ สละโอกาสที่จะเป็นกษัตริย์ เพื่ออะไร เพื่อโพธิญาณ การเสียดสละอย่างนี้ขึ้นมาให้หัวใจมันเปิดกว้าง คนใจเปิดกว้าง คนมองปัญหา มาก คนเข้าใจปัญหา เห็นใหม่ คนเรามันจะไม่กอดันไป

ถ้าคนเราคับแคบ มันคิดมาจากจิตเราก่อน มันเริ่มน้อยใจก่อนไป จะน้อยใจไป ฟังสิเวลา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกกับลูกศิษย์ลูกหา เห็นใหม่ ในโลกธรรม ๘ นี้ มันมีอยู่แล้ว โลกธรรม ๘ คุณครูบาอาจารย์ของเรา ออกไปช่วยเหลือสังคม เห็นใหม่ ก็โดนฝ่ายที่เขาไม่เห็นด้วยดีเดียน ฝ่ายที่เห็นด้วยก็เชิดชูมากนะ “โอโฮ ครูบาอาจารย์เราสุดยอด เราเกิดมานี้มีวาสนาได้พบผู้นำที่ดี” ผู้นำที่ดี เห็นใหม่ ขาดผู้นำ ถ้าผู้นำที่ดีจะพาสังคมไปทางที่ดี แล้วเราเจอครูบาอาจารย์ที่ดีนะ

แต่ที่เขาไม่เห็นด้วยเขาบอกว่า “ทำไปทำไมกัน” นี่ถ้าหัวใจเป็นพาล “ทำไปทำไมกัน ทำเพื่อเราดีกว่า ทำเพื่อส่วนตัวดีกว่า” สังคมมันมาทีหลัง เห็นใหม่ แต่ครูบาอาจารย์ ทำเพื่อสังคมตัวเองจะแบกรับขนาดไหน คุณครู พระโพธิสัตว์ เวลาไปเป็นหัวหน้าฝูงลิง ไปโคนนายพรานเขา ล้อมไว้ ให้ตัวเองนะพาดจากหน้าผาหนึ่งไปอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ตัวเองเป็นสะพานนะ ให้พวกลูกน้องข้ามไปก่อน สุดท้ายพยายามเอาตัวรอด เสียดสละก่อน เสียดสละก่อน เป็นพระโพธิสัตว์เสียดสละมาตลอด

เราเสียดสละขนาดนี้เพราะอะไร เพราะมีศาสนา มีผู้นำให้เราเสียดสละ เสียดสละเพื่อใคร? หามานี้ หามาด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราแล้วเสียดสละเพื่อใคร ก็เสียดสละเพื่อใจใจ ใจมันตระหนี่ ถิ่นเหนียวมันก็กอดัน มันก็อึดอั้น อั้นในหัวใจเรา เราเสียดสละออกไปเพื่อเราๆ แต่สิ่งที่เป็นไป เห็นใหม่ เนื่องบุญของโลก

เวลาครูบาอาจารย์ท่านเป็นเนื่อนาบุญของโลกนี้ เขาแย่งกันทำบุญกุศล เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ขนาดว่าจงเลยนะ จงเป็นพรรษาๆ ไม่ให้ใครเลย จักรพรรดินิมนต์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฉันตลอดไป แล้วลูกชาย ๓ คนออกไปทำสงครามกลับมา ให้พร ขออะไร? ขอได้อุปฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาทุกตะเข้ญใจ นิมนต์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เศรษฐีรู้จะมาขอ จะให้เงินให้ทอง เห็นใหม่ อย่างนั้น เป็นเนื่อนาบุญของโลก ฝ่ายที่เห็นด้วย

แต่ฝ่ายที่เขาไม่เห็นด้วย เห็นใหม่ ชาวลัทธิต่างๆ เขาจะกีด เขาจะกัน มันมีสภาวะแบบนี้ จะให้มองโลกนี้เป็น ๒ ด้าน เหริยภูมิ ๒ ด้าน สิ่งใดที่กระทบกระเทือน สิ่งใดที่ขัดแย้งนี้ อันนี้ถือว่าเป็นกรรม ถ้าเรามีกรรม สภาวะกรรมอย่างนี้ให้มันผ่านพ้นไป ให้มันผ่านพ้นไปนะ ถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องกรรมนะ เวลาเมื่อไรขัดแย้ง อะไรกดันนี้ เราจะน้อยเนื้อต่ำใจ การน้อยเนื้อต่ำใจนี้ เราจะวิเคราะห์ปัญหานั้น คูปัญหาได้ไม่ชัดเจน แต่ถ้าเรามีจุดยืนของเรา สภาวะกรรมขึ้นมา

คุณาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นผู้ที่อุปฐาก เป็นผู้สร้างวัดนะ เงินนี้ปูขนาดซื้อที่เลย แต่เวลาถึงคราวเขาทุกข์เขายาก เห็นใหม่ นี่น้ำเซาะชายตลิ่ง เพราะสมัยโบราณไม่มีธนาคาร เอาสมบัตินี้ฝากไว้ในตลิ่ง น้ำมันเซาะไป ทองนี้ไหลไปหมดเลย แล้วสมบัติหมดตัวเลย แต่ถึงสุดท้ายแล้วนี้เทวดาทนไม่ไหว “เห็นใหม่ เพราะทำบุญๆ ตอนนี้อย่าจะกิน เพราะทำบุญนี้” ขณะนั้นอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระโสดาบันแล้ว ไล่เทวดาออกจากชุมนุมประตูปะนะ สุดท้ายแล้วเทวดาไปสารภาพกับพระอินทร์นี้ให้ไปเอาสมบัตินั้นกลับคืนมา ให้ไปเอาสมบัติคืนมาเพราะมันตกไปในกระแสน้ำนั้น สิ่งที่เขากลับคืนมาได้นี้ ฟันกลับมาได้

ถึงเวลา ถึงคราววิกฤติ ถ้าคนมีจุดยืน สิ่งที่มีจุดยืนมันมองปัญหาได้ชัดเจน คนเรานี้มันมีคราวทุกข์คราวยาก ตรงนี้มันเป็นธรรมดาเพราะอะไร เพราะโลกนี้เป็นโลกอนิจจัง สัจจะความจริงเป็นแบบนี้ เราอยู่กับสัจจะความจริง อนิจจังเป็นเรื่องของภายนอก แต่ถ้าใจมีจุดยืน อนิจจังก็คืออนิจจัง แต่ใจมันไม่อนิจจังไปด้วย อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน วิกฤติก็กัดฟันทนไป ขณะที่ประสบความสุขก็ไม่ไปตื่นตื่นไปกับเขาจนเกินกว่าเหตุ เวลาลาภมา เวลาเกิด

ผลประโยชน์ขึ้นมา เราก็รับผลประโยชน์นั้นเพราะอะไร เพราะนี่เป็นผลดี กรรมดีกรรมชั่วไป กรรมดีให้ผลมันก็ให้ผลสิ่งที่ดีมา แต่เราก็ไม่ประมาท ไม่ตื่นเต้นไปกับเขา เราก็เก็บรักษาไว้ รักษาไว้เพื่ออะไร รักษาไว้เพื่อชีวิต รักษาไว้เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ในนวกวาท ถ้าเราหาสมบัติมาได้แบ่งเป็น ๔ ส่วน ส่วนหนึ่งเลี้ยงตัวเอง ส่วนหนึ่งไว้ทำบุญ ส่วนหนึ่งเอาไว้เลี้ยงพ่อแม่เลี้ยงแม่ ส่วนที่เหลือค่อยทำบุญกุศล ทำบุญกุศลเพราะอะไร ฟังดินไว้ ฟังดินเพื่ออะไร ก็เพื่อใจเรานี่ไง เพื่อใจเราหนึ่ง เพื่อใจเราประเสริฐขึ้นมา เราสละออกไป คนที่ได้จากเรา ได้รับจากเราไป เห็นไหม ก็เห็นกันอยู่ อย่างนี้ สิ่งนี้มันก็เป็นบุญกุศลเกิดขึ้นมาจากใจ พอใจมันเสียสละมันก็มีความชุ่มชื้นขึ้นมา อาหารกาย อาหารใจใจ เกิดมาแล้วไม่เสียหายเกิด เกิดมาไม่เสียหายเกิดนะ เราความเป็นอยู่ก็เป็นอยู่อย่างนี้ ความเป็นอยู่นะ โลกเป็นอย่างนี้ ทุกคนมีคุณค่าอย่างนี้ นี่เรื่อง โลกธรรม ๘ เห็นไหม มีลาภ เสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ อยู่สภาวะแบบนี้ นี่โลกเป็นอย่างนี้

ถ้าหัวใจล่ะ? ถ้าหัวใจมีคุณค่าขึ้นมา เราเกิดมาแล้วเราได้พัฒนาใจเราด้วย เกิดมาชาติหนึ่ง พระโพธิสัตว์ เห็นไหม ๔ อสงไขย แสนมหากัป ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขยนี้ การเกิดการตายนี้มันพัฒนาจิตใจมาตลอด นี่ที่เขาตัดแต่งพันธุกรรมนี้ เขาตัดแต่งพันธุกรรมกัน เขาอยู่ในห้องวิจัยของเขา เขาจะตัดแต่งพันธุกรรมเพื่อจะให้พืชพันธุ์นี้มันไม่เป็นโรค ให้พันธุ์พืชมันต้านทานกับโรคได้ ให้พันธุ์พืชนี้มันให้ผลมาก เห็นไหม

นี่ก็เหมือนกัน บุญกุศลนี้ถ้าเราสะสมขึ้นมาเนี่ย ใจมันพัฒนาขึ้นมาด้วย ๔ อสงไขย เห็นไหม กว่าจะมาเป็นพระโพธิสัตว์ กว่าจะตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เรามีโอกาส เพราะมีกรรมวินัยนี้ก้าวเดินอยู่แล้ว เราเกิดเป็นชาวพุทธนะ เราเกิดเป็นชาวพุทธเหมือนอยู่ในกระแสของผู้ที่ทำบุญกุศลอยู่แล้ว มันมีโอกาส มันไปตามกระแส

คูสิ เขายังเถียงซากัน เขายังไม่ชวนขวายของเขา เพราะเขาไม่เห็นคุณค่าของหัวใจใจ เขาไม่เห็นคุณค่าของชีวิตของเขาใจ เขาเห็นแต่คุณค่าสิ่งที่เป็นเครื่องอาศัย ปัจจัยเครื่องอาศัย เขาไปตื่นเต้นกับอย่างนั้น เห็นไหม แล้วมันเข้ามาถึงใจได้ไหม ความสุขมันเข้ามาถึงใจได้ไหม สิ่งนั้น

มันเป็นอมิต ถ้าใจดี สิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับเรา เขาเข้าได้แค่อมิต แต่เราเข้าได้ด้วยตัวจริง ตัวจริงคือตัวของใจ ถ้าตัวของใจมันพัฒนาขึ้นมา นี่ตัดแต่งพันธุกรรม เราตัดแต่งของเรา เขาไม่ได้ตัดแต่ง เขาไปหาแต่ดิน เขาไปหาหิน หาสิ่งแวดล้อม หาที่ปลูก เขาหาสภาวะแบบนั้น แต่จริงๆ มันอยู่ที่พันธุ์นี้

แล้วพันธุ์นี้ คุณ เวลาเรามาประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา ถ้าใจมันพัฒนาขึ้นมา ง่าย เวลาจิตมันสงบขึ้นมา เราพัฒนาขึ้นมา จิตมันออกเห็น ฐานิมิตต่างๆ นี่แล้วเราก็ไม่เชื่อกัน มนุษย์เหมือนกัน มีจิตมีใจเหมือนกัน ปฏิบัติเหมือนกัน ทำไมคนนั้นรู้อย่างนี้ คนนั้นรู้อย่างนั้น ทำไมเราไม่รู้ นี่เวลาเรียกร่องผล มันก็จะมาเรียกร่องผลเอาตอนนี้ไง แต่เวลามันสร้างเหตุมันไม่ยอมสร้างใจ

มันสร้างเหตุเพราะใจมันนะ มันจะมีประโยชน์ขึ้นมานี้ก็เพราะเขาสร้างของเขา เขาทำของเขา จิตใจมันไม่เหมือนกัน จิตใจแต่ละดวงใจ พันธุกรรมของเม็ดใจ ใจที่เป็นพันธุ์พืช ใจที่เป็นจิตแท้ๆ นี่ เขาสร้างมาอย่างไร เวลามันเป็นไป ยิ่งสร้างมากยิ่งมีจิตคึกจิตคะนอง จิตคือเห็น สภาวะต่างๆ มาก ยิ่งต้องมีครูบาอาจารย์คอยแก้ไข คอยพยายามพัฒนาเข้ามา เห็นไหม

มันมาจากเหตุนะ มันไม่ใช่มาจากลอยๆ หรอก แต่ถ้ามันเป็นกิเลสนะ เวลามันเป็นกิเลส ขึ้นมานี่ ถ้าเราทำกรรมของเราไว้ เวลากิเลสมันเกิดขึ้นมานี่ เวลาเห็นต่างๆ มันเห็นโดยกิเลสมันก็เห็นได้ แต่มันก็ต้องแก้ไข เพราะอะไร สิ่งนี้สภาวะแก้ไขนี้แก้ไขเข้ามาได้ ถ้ามีครูบาอาจารย์ชี้ นำเข้ามาได้ เพราะจิตนี้มันแก้ไขได้ ขณะจิตที่เราปรับแต่งจิตเรามาเป็นภพเป็นชาติมา ปรับแต่งมาได้

แล้วในปัจจุบันนี้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม “ผู้ใดปฏิบัติ ธรรมสมควรแก่ธรรม” ธรรมที่สมควรแก่จิต คุณอาหารที่มีคุณภาพดี อาหารที่มีคุณภาพ อาหารทางโลกเขานี้ เขาใส่สี สีสดสวยมากเลย แต่ไม่มีคุณภาพ อาหารที่มีคุณภาพ อาหารตามธรรมชาติ นี่มันไม่สวยงามอย่างนั้น แต่มันมีคุณภาพ เห็นไหม

นี่ก็เหมือนกัน รสของธรรม เห็นใหม่ รสของธรรมขณะซึ่งรสทั้งปวง มันละเอียดอ่อน
อย่างนั้น มันละเอียดอ่อน มันไม่ฉูดฉาด มันไม่โอเวอร์เหมือนโลกเขาหรอก แต่ถ้าเป็นสังขะ
ความจริง เป็นอริยสังขะมันจะละเอียดอ่อนเข้ามา นี่สิ่งนั้นโลกเขาไม่มอง เขาไม่เข้าใจกัน แล้วสิ่ง
นี้กลับหายากด้วย

ถ้าเรามีของเรารุ่งขึ้นมา แล้วเราพัฒนาของเราขึ้นมา จิตมันจะแก้ไขจิตเข้ามา ถ้าสมควรแก่
ธรรมนี้ มันจะเป็นอริยสังขะ มันจะย้อนกลับเข้ามา เห็นใหม่ นี่อริยสังขะที่มาจากภายใน ทรัพย์ของ
เรานี้ทรัพย์โดยอามิส ทรัพย์โดยวิภวัญญา เห็นใหม่ เพราะเกิดตายๆ นี่บุญพาเกิด ก็ทรัพย์ในวิภวัญญา
มันหมุนเวียน มันก็เกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เกิดเป็นมนุษย์ก็มนุษย์ที่ประสบความสำเร็จ
ความสำเร็จ มนุษย์ที่มีหัวใจสูง หัวใจสูงนะ ไม่ใช่สถานะสูง

ถ้าสถานะสูง คุณติ ยากจะเจริญใจที่หัวใจเขาสูงนี้ เขาออกมาประพฤติปฏิบัติ เขาเป็นพระ
อรหันต์ได้เหมือนกัน แต่ถ้าสถานะสูงนี้มันเกิดทิฏฐิมานะ มันกลับสูงต่ำใหม่ แต่ถ้ามันเป็นผล
บุญ ถ้าสถานะสูงด้วย จิตใจสูงด้วย มันก็เป็นประโยชน์ ถ้าสถานะสูง จิตใจไม่สูง มันก็
เบียดเบียนเขา

แต่ถ้าเป็นธรรมละ เป็นทรัพย์จากภายในละ สถานะนั้นเกิดจากบุญกุศล แต่ถ้าสถานะเกิด
จากบุญกุศล แต่อริยทรัพย์เกิดจากการปฏิบัติ เกิดจากธรรม เห็นใหม่ เกิดจากธรรมที่เรามีโอกาส
ที่เราศึกษาของเรา แล้วถ้าเราได้ทำขึ้นมา คุณติ ทำบุญร้อยพันพันไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนึ่ง
หนึ่ง ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยพันพันไม่เท่ากันทำสมาธิหนึ่งหนึ่ง สมาธิอันนี้มันจะเป็นสมบัติจาก
ภายใน ได้สัมผัส ได้รู้รสของธรรม รสของธรรมขณะซึ่งรสทั้งปวง

นี่ศึกษาจากภายในมาแล้วมันจะมีจุดยืน จะไม่อ่อนไหวไปกับเขา เว้นไว้แต่จริตนิสัย โลก
จริต โลกะ เห็นใหม่ โลก เชื่อง่าย โทสจริต โกรธง่าย โมหจริต หลงง่าย เชื้อคนง่าย อะไรง่าย
เป็นไปอย่างนั้น เรามีจุดยืนของเรา ใครจะพูดอะไรก็แล้วแต่ ฟัง! แต่เราต้องมีปัญญาไตร่ตรอง
ปัญญาของเราไตร่ตรองของเรา

ปัญญาของเรา เห็นใหม่ เราไม่ไปตามกระแส โลกที่ปัจจุบันนี้ ที่ทุกข์ยากอยู่
ประชาสัมพันธ์ การโฆษณาชวนเชื่อ เป็นเหยื่อหมดเลย ใครจะทำอะไรก็แล้วแต่ ต้องทำวิจัย
การตลาด แล้วก็ทำสภาวะแบบนั้น มันเป็นเรื่องจริงใหม่ เราใช้สอยขนาดไหน ของในบ้าน
เต็มบ้านเลย กินแค่อิ่มเดียวเท่านั้นละ ของในบ้านห้อยเต็มหมดเลย กินใช้ไม่หมดหรอก แต่ก็
ชวนขายกันเข้ามา เห็นใหม่นี้ปัจจัยเครื่องอาศัย ไปตื่นเต็นกับมันไง

แต่ถ้าคุณ คุณพระดี มันมือเดียวด้วย แถมยังอดอาหารอีกด้วย เพื่ออะไรล่ะ? มันดำรงชีวิต
ได้อยู่แล้วละ ไม่ตื่นเต็นไปกับเขา เพราะเราปรารถนาสิ่งที่มีคุณค่ามากกว่า ปรารถนาสิ่งที่มี
คุณค่าคือหัวใจ ถ้าทำความสงบง่าย ทำสิ่งต่างๆ ง่าย มันทุกข์มาเพื่ออะไร ก็เพื่ออันนี้

ถ้าใจมันสูง ใจมันยกขึ้นมาจากทรัพย์อันละเอียด มันจะพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ โลกเป็น
สภาวะแบบนั้น ใครดีใครเสีย ใครดีใครนินทา เรื่องของเขา เราชวนขายของเรา แล้วผลของเราจะ
ได้กับเรา เวลาลมหายใจขาด วัดกันตรงนั้น คุณ เวลาคนจะตาย เห็นใหม่ ถ้าบุญมาก รถม้าจาก
สวรรค์มารับเลย แต่ถ้าเราทำอย่างนี้เราต้องไปที่ยมบาล ไปแบ่งว่าถูกหรือผิดก่อน สิ่งนั้นไป
เพราะอะไร เพราะมันไม่ชัดเจน ถ้าเราทำของเราชัดเจน สรุปลงชัดเจนนั่น มันเป็นไปได้ ใครเชื่อ
ไม่เชื่อแล้วแต่ ความรู้สึกสุขทุกข์อยู่กับใจของเรา แล้วความเป็นไปของเรา เรารู้ของเราเอง เราจะ
เห็นของเราเอง

เราอาศัยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมของครูบาอาจารย์เป็นที่ยึด
เหนี่ยว ไม่ให้กิเลสมันมีอำนาจมากกว่า จนทำให้ใจเป็นพาล ใจเป็นพาล ใจเป็นปราชญ์ ใจของ
เรานี้มันเปลี่ยนแปลงได้ ใจของเรานี้สิ่งที่เราฝึกฝนได้ เราควบคุมได้ สิ่งนี้เราหาได้

เรื่องข้างนอก สังคมข้างนอกมันเป็นส่วนหนึ่ง ใจของเราสำคัญที่สุด เราสำคัญที่สุด เห็น
ใหม่ อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน แล้วตนเอาตนพ้นได้จากธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าที่ศึกษามา แล้วกลายเป็นมรรคญาณ เป็นธรรมของเรา ต้องเป็นธรรมของ
เรา จิตแก้จิต ต้องธรรมเกิดจากจิต ต้องมรรคเกิดจากใจ แล้วปัญญาเกิดจากใจ จักรนี้เคลื่อนแล้ว
จะชำระกิเลสของใจ ใจนี้จะประเสริฐ เห็นชัดเจนมาก เอวัง